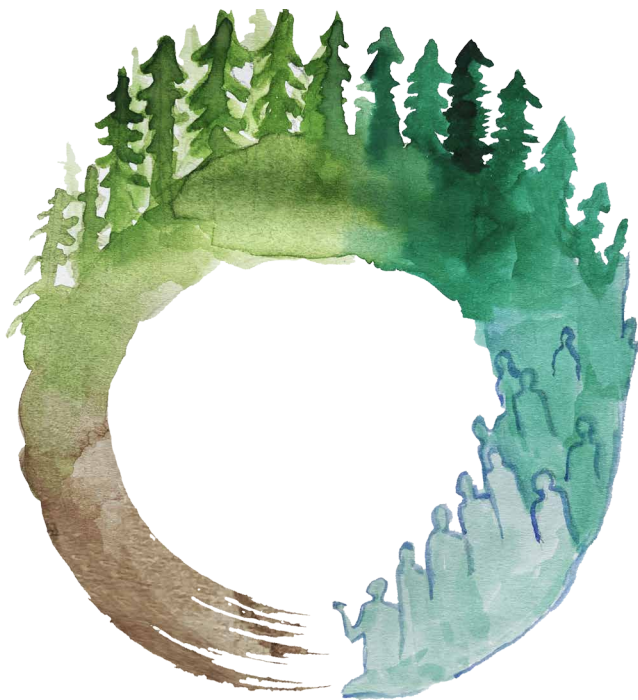

PŮDA, DUŠE, SPOLEČNOST

o potřebě souladu lidstva se Zemí

SATIŠ KUMÁR
Překlad Vojtěch Ettlér

PŮDA, DUŠE, SPOLEČNOST

o potřebě souladu lidstva se Zemí

SATIŠ KUMÁR
Překlad Vojtěch Ettlér

*Překlady citovaných textů jsou, není-li uvedeno
jinak, dílem překladatele Vojtěcha Ettlera.*

Soil, Soul, Society: A New Trinity for Our Time

Copyright © Satish Kumar 2013

First published by Leaping Hare Press, UK, 2013

Translation © Vojtěch Ettler, 2023

Cover illustration © Eliška Charvátová, 2023

Czech edition © GRADA Publishing, a.s., 2023

ISBN 978-80-271-3629-2

OBSAH

Satiš Kumár:

Ztělesnění odvahy a tvořivé vize / 9

Poděkování / 13

Předmluva / 15

Úvod / 17

1. PŮDA, DUŠE, SPOLEČNOST / 23

2. SVĚT V LOTOSOVÉM KVĚTU / 61

3. BUĎTE SAMI TOU ZMĚNOU / 81

4. THÁKUROVA MOUDROST / 107

5. HLAVA, SRDCE A RUCE / 125

6. MALÉ JE STÁLE MILÉ / 147

7. NOVÉ A STARÉ POJETÍ / 175

8. DOBROTIVÝ VESMÍR / 183

Seznam použité literatury / 197

Další knihy Satiše Kumára / 199

*Věnováno mým přátelům a hostitelům
Jamesi a Margaret Sainsburyovým*

SATIŠ KUMÁR: ZTĚLESNĚNÍ ODVAHY A TVOŘIVÉ VIZE

Už více než dvacet let se Satiš Kumár řadí k mým nejdražším přátelům, a to nejen pro svou vřelou a inspirativní povahu, ale také proto, že díky naší spolupráci v komunitní škole Schumacher College i jinde jsem poznal mnoho dalších vizionářů.

Mezi oněmi převratnými mysliteli byl mimo jiné archetypální psycholog James Hillman, který ve své úchvatné knize *Klíč k duši* (Portál, 2000, přel. Hana Kašparovská) hlásá tezi, že na svět nepřicházíme jako nepopsaný list, ale že už se rodíme s vědomím toho, kým jsme a kudy se má ubírat náš život. Na důkaz svého tvrzení Hillman uvádí mnoho přesvědčivých příkladů lidí, jejichž osud se od takového niterného vědomí odvíjel, ale podle mě by bohatě stačilo, kdyby své tvrzení podepřel životem svého přítele Satiše.

Proč by jinak devítiletý chlapec z Rádžasthánu oznámil své rodině, že nastal čas, aby odešel z domova a připojil se k džinistickým mnichům, kteří chovají život v takové úctě, že je to řadí k nejpřísnějším duchovním řádům, kdyby už v hloubi duše nevěděl, že se má stát poutníkem po Zemi? Co jiného mohlo

způsobit, že když si Satiš v osmnácti palčivě uvědomoval utrpení a nespravedlnost ve světě, žebravý řád na popud vnitřního hlasu opustil a zapojil se do nenásilné kampaně Vinoby Bháveho, usilující o pozemkovou reformou v Indii na základě učení Mahátmy Gándhího?

Jak jinak si vysvětlit skutečnost, že tažení Bertranda Russella v roce 1962 za jaderné odzbrojení podnítilo Satiše a jeho kamaráda E. P. Menona k tomu, aby se zcela bez peněz vydali na pouť za mír z Nového Dillí do Moskvy, Paříže, Londýna a nakonec Washingtonu, přičemž pro každého vůdce čtyř jaderných velmocí nesli balíček čaje míru společně s radou, že než se své problémy rozhodnou vyřešit jadernou válkou, měli by se posadit a dát si v tichu šálek čaje? A jak jinak si vyložit fakt, že když tento čiperný idealista z tak skromných poměrů dorazil v roce 1973 do Velké Británie, záhy se zařadil mezi nejváženější a nejvýznamnější hlasy v zemi?

Satiš Kumár je očividně ztělesněním příkladné odvahy a tvůrčí vize, který silou vlastní osobnosti naplňuje své jedinečné životní poslání. Získal mezinárodní uznání jako šéfredaktor časopisu *Resurgence* (Obnova), který už desítky let hlasitě prosazuje ekologické cítění, sociální i ekonomickou spravedlnost a uctivý způsob života podle filozofie nenásilí a humánních duchovních hodnot. Založil nezávislou školu The Small School v Hartlandu, čímž vytvořil model nápaditého komunitního vzdělávání, a coby činorodý zakládající ředitel akademie Schumacher College svádí na jedno místo řadu nejpodnětnějších

myslitelů a aktivistů na světě, aby vyučovali zrovna ve Velké Británii. Sám přitom zásadně přispívá ke snahám o rozvoj lidského vědomí, který je v dnešní době tolik potřebný.

Díky své bytostné touze chránit a ctít život na této krásné planetě, jemuž tak nevybíravě ubližujeme, Satiš Kumár už dlouho vystupuje jako neúnavný bojovník za naléhavá témata. Vlastním životem a dílem – ať už v roli šéfredaktora, učitele, spisovatele, nebo řečníka v rozhlase i v televizi – názorně dokazuje, čeho lze dosáhnout, když lidský pohled na svět i lidskou činnost v něm znovu prostoupí léčivé a transformativní síly duše. Právě takové síly nesmírně živě a poutavě promlouvají z následujících stránek.

Lindsay Clarke

PODĚKOVÁNÍ

Tato kniha by nevznikla nebýt laskavé pomoci a podpory mé ženy June. Téměř každé ráno vedeme nad hrnkem čaje hloubavé rozhovory, během nichž se vracíme ke starým úvahám, prozkoumáváme ty nové a občas se nám poštěstí dojít k nějakému závěru. Povídáme si a necháváme konverzaci plynout jako vinoucí se řeku. Většina hovorů odteče po proudu času, ale několik debat se mi zarylo do paměti a vyústilo v tuto sbírku.

June se navíc velkoryse podílela na celém procesu psaní, připomínkování i úprav. Ani nedokážu vyjádřit slovy, nakolik jsem jí vděčný za její pozornost a účast.

Dále bych chtěl mnohokrát poděkovat Leemu Cooperovi, s nímž se přátelím už čtyřicet let a který můj rukopis na papíře pečlivě přepsal do počítače. Lee, June a já jsme spolu v roce 1973 začali tvořit časopis *Resurgence* (Obnova). Od té doby vím, že se na Leeho můžu kdykoli spolehnout.

Vřelé díky patří Elaine Greenové, která se mnou spolupracuje a pomáhá mi s psaním už více než deset let. Pouze díky její nezištné podpoře získala tato kniha svou konečnou podobu.

A hluboce si cením zásluh Monicy Perdoniové, která mě vlastně k sepsání této knížky inspirovala. Vzhledem k tomu,

že se podílím na vedení časopisu *Resurgence and Ecologist* (Obnova a ekologie), učím na Schumacher College a přednáším na veřejnosti, na psaní nové knihy mi nezbývá příliš prostoru. Monica mě ovšem z přátelství přesvědčila, abych si nějaký čas vyšetřil a přetavil své myšlenky do následujících řádků. Takže děkuji, Monico!

PŘEDMLUVA

Půda je zdrojem veškerého života, doslova i přeneseně. Veškerý život se rodí z mateřské zeminy a zase se do ní navrácí. Miluji půdu jako svou matku a dobře se o ni starám. Půda zahrnuje zemi, vzduch, oheň i vodu. Je to sama příroda.

Jestliže je mé vnější tělo půdou, má vnitřní bytost je duší. Stejně jako obdělávám půdu, abych vypěstoval jídlo pro tělo, pečuji o duši a pěstuji lásku, soucit, krásu a jednotu, abych uvnitř i vně sebe nastolil harmonii.

Když je mi dobře v sobě, je mi dobře i ve světě. Je mi dobře ve společnosti všech lidí. Díky péči o půdu jsem členem pozemského společenství a díky péči o společnost jsem členem lidského společenství. Miliardy lidí nejrůznějších kultur i barev tvoří jednu lidskou rodinu. Trápím se, když trpí, a raduji se, když jsou šťastní. Tehdy se mohu povznést do stavu naprosté duševní vyrovnanosti.

Z toho důvodu trojice „půda, duše, společnost“ vyjadřuje třemi slovy skutečnost, že jsme všichni spřízněni, propojeni a závisíme jeden na druhém. Oslavuje celistvost a jednotu života v jeho nepřebných podobách.

ÚVOD

Trojice půdy, duše a společnosti vychází z mých dlouholetých životních zkušeností a poznatků. Jelikož jsem se narodil v Indii, kde jsem strávil první polovinu života, a druhou jsem pak prožil na Západě, z obou světů jsem si odnesl mnohé, za což jsem vděčný.

Při čtení sbírky Vinoby Bháveho *Talks on the Gita* (Hovory o Gítě) jsem narazil na přístup vyjádřený třemi sanskrtskými slovy, který mi ukázal cestu, jak porozumět přírodě, vlastnímu já i společnosti a zaujmout k nim zdravý postoj.

Když jsem později ve jménu míru putoval z Nového Dillí do Moskvy, Paříže, Londýna a Washingtonu, došlo mi, že mír neznamená prostě jen to, že není válka. Znamená život v souladu s planetou Zemí, se sebou samým i se všemi lidmi na zeměkouli nehledě na jejich rasu, vyznání či národnost. Z oné dlouhé pouti se pro mě stala meditace nad vzájemnou závislostí a spolubytím.

Od útlého věku jsem studoval buddhistickou filozofii, ale čtyři vznešené pravdy jsem do hloubky pochopil teprve tehdy, když jsem se nad Buddhovým učením zamyslel v souvislosti

s tím, nakolik je svět provázaný. Uvědomil jsem si, že vlastně představují recept, jak vyléčit Zemi, duši i společnost. Nemůžeme se uzdravit, dokud Země kolem nás stůně a lidské společenství trpí.

V mládí jsem býval džinistickým mnichem a osvojil jsem si zásady nenásilí, zdrženlivosti a sebekázně, ale tenkrát jsem na ně pohlížel pouze optikou osobního osvobození. Po létech důkladného pročitání *Bhagavadgíty*, poznávání mnoha kultur a meditování nad pravým významem čtyř vznešených pravd jsem džinistické principy spatřil v jiném světle. Neublížováním a praktikováním nenásilí vůči rostlinám, zvířatům i lidem jsem prohluboval svůj vztah k přírodě, vlastnímu nitru i celé společnosti. Kdyby naše civilizace přijala nenásilí, zdrženlivost a sebekázeň za své, vyhnuli bychom se ekologickým katastrofám, pocitu odcizení i sociálnímu bezpráví.

Džinisté stejně jako *Bhagavadgíta* označují sebekázeň sanskrtským slovem *tapas*, které se váže k žáru, a to mi připadá nesmírně zajímavé. Vinoba jednou hovořil o tom, že když ovoce dozraje na slunci, získá nádhernou barvu, příjemnou vůni a lahodnou chuť, protože prošlo žářem slunce. Pokud si tedy i my přejeme uzrát a zesládnout, musíme projít žářem sebekázně. Navíc i když obilí a zelenina dozrají na slunci, musejí projít ještě žářem kamen, aby byly jedlé a stravitelné. V obrazném smyslu takové jídlo provádí *tapas*. Nebo si vezměte zlato: aby se ze zlatého prutu stal nádherný šperk, musí projít žářem výhně.

A hlína musí projít žárem pece, aby z ní vznikl hrnec. Pokud nemáme sebekázeň, nemůžeme se očistit a proměnit. Všechna duchovní cvičení jsou určitou formou sebekázně, která posiluje duši a připravuje já na veškeré zákruty života.

Největším vzorem sebekázně a také zosobněním zdrženlivosti i postoje nenásilí byl Mahátma Gándhí. Vyznával vlastní trojici principů, která se silně podobá trojici půda, duše, společnost. Celý svůj život jsem ke Gándhímu vzhlížel. Přímou či nepřímou hlásal, že nejen lidé, ale každá živá bytost si zaslouží úctu a uznání. Ani při největším vytížení nezanedbával osobní praxi a pečoval o vlastní duši meditací, tichým usebráním, modlitbami a půstem. A následně zasvětil svůj život pomoci chudým, nedotknutelným, utlačovaným a strádajícím. Proto jsou Gándhího ideje nedílným základem trojice půdy, duše a společnosti.

Jestliže se má trojice zrodila z úrodné půdy Gándhího života, dále vyrůstala na pozadí veršů Rabíndranátha Thákura. Politika bez poezie je neúplná. Od první chvíle, kdy jsem narazil na Thákurovy povídky, písně, obrazy, hry a básně, mi učarovala síla jeho obrazotvornosti. Bez síly představivosti, která se projevuje čarovnou mocí poezie a kouzlem písní, se jen stěží postaráme o půdu, nasytíme duši a rozvineme společnost. Trojice půdy, duše a společnosti je tedy do značné míry ovlivněna Thákurovou poezií.

Thákur nebyl pouze básník, ale také velký učitel. Založil školu a univerzitu. Učíval pod klenbou stromů a svým žákům kladl

na srdce: „Máte dva učitele: mě, lidského učitele, a strom, pod kterým sedíte, přírodního učitele. Od stromu se můžete naučit mnohem větší moudrosti než ode mě.“ Vystihl to naprosto přesně. A kdo se může stromu vyrovnat štědrostí? Strom dává své plody naprosto každému a komukoli.

Thákurova škola mě podnítila k tomu, abych založil The Small School v Hartlandu, kde bydlím, a později také Schumacher College v Dartingtonu, obojí v hrabství Devon. V těchto experimentálních vzdělávacích institucích jsem rozšířil záběr učiva. Místo abychom se zaměřovali jen na čtení, psaní a počítání, klademe důraz na hlavu, srdce a ruce.

Můj život džinistického mnicha, poutníka za mír, žáka buddhistické filozofie, příslušníka gándhíovského hnutí a stoupence Thákurovy moudrosti mě seznámil s ideály Východu. Následně jsem poznal západního ekonoma, environmentalistu, filozofa a duchovního velikána Ernsta Friedricha Schumachera. Byl to muž, který ztělesňoval principy půdy, duše a společnosti. Kdybych musel jmenovat jedinou knihu od západního autora, která nejvíce ovlivnila mé myšlení, bylo by to jeho *Malé je milé* (Kořeny, 2021, přel. Naďa Johanisová). Zatímco se svět ubíral cestou rostoucí centralizace, globalizace, militarizace a komercializace, Schumacher měl odvalu obhajovat lokální, soběstačný, ekologický, duchovní, prostý, nenásilný a elegantní způsob života. Tyto hodnoty a živoucí příklad samotného Schumachera prostupují mým psaním i redaktorskou prací.